

# مدل فناوری‌های نرم در الگوی اسلامی - ایرانی

## پیشرفت

علیرضا عالی‌پور<sup>1</sup>

### چکیده

یکی از مهم‌ترین موضوعاتی که متأسفانه در ایران کمتر بدان توجه شده است، تجاری‌سازی علوم انسانی یا به اصطلاح «فناوری‌های نرم» است. با ارائه ایده الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت توسط مقام معظم رهبری، مسئله علوم انسانی و فناوری‌های نرم مورد تأکید خبرگان فرهنگی، نظامی، سیاسی و اجتماعی قرار گرفته است. به همین منظور محقق، به دنبال بررسی جایگاه فناوری‌های نرم (تجاری‌سازی علوم انسانی) در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت است. پژوهش حاضر مطالعه‌ای کیفی است که با رویکرد تفسیری، مسئله تحقیق را بررسی کرده است. جامعه آماری این پژوهش کیفی، دوازده نفر از اساتید علوم انسانی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی شمال کشور بودند که با مصاحبه‌های انفرادی عمیق و اکتشافی با مصاحبه‌شوندگان، جایگاه فناوری‌های نرم در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت را مورد بحث قرار دادند. سپس با استفاده از الگوی اسمیت و روش تحلیل تم، تم‌های اصلی مشخص و تم‌های فرعی در یکدیگر ادغام شدند و در نهایت فناوری‌های نرم مورد تأکید در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت که باید مسئولان علوم انسانی پیاده‌سازی کنند، شناسایی شدند؛ این فناوری‌ها شامل فناوری نرم تولید فکر، فناوری نرم اجتماعی، فناوری نرم فرهنگی و سبک زندگی و فناوری نرم نظامی بودند. پس از مشخص شدن این فناوری‌ها، مؤلفه‌های هر فناوری از نتایج مصاحبه با خبرگان استخراج و در انتهای پژوهش به‌عنوان مدلی پارادایمی ارائه شده است.

**واژگان کلیدی:** علوم انسانی، فناوری، فناوری نرم، الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت.

1. استادیار گروه مدیریت، دانشکده مدیریت و کامپیوتر دریایی، دانشگاه علوم دریایی نوشهر / [alipoor.alireza@yahoo.com](mailto:alipoor.alireza@yahoo.com)

## مقدمه و بیان مسئله

علوم انسانی شاید بیش از سایر علوم، مبتنی بر پژوهش و تفکر باشد. پژوهش در حوزه‌های علوم انسانی نیازمند پژوهشگران خبره‌ای است که بتوانند به‌درستی چستی و چگونگی مسائل اجتماعی و انسانی را دریابند؛ اما این صرفاً نمی‌تواند مفید باشد، بلکه باید به دنبال راهکاری برای استفاده از این پژوهش‌ها بود (مکی نیری، 1391)؛ از این رو یکی از مباحث مربوط به کاربردی‌کردن رشته‌های تحصیلی علوم انسانی، مسئله فناوری‌های نرم است. فناوری نرم پارادایم جدیدی در حوزه فناوری است که نگرش همگان را نسبت به صنعت، تولید، پژوهش، آموزش، بازاریابی، کسب‌وکار و حتی امنیت و دفاع تغییر داد (زوئینگ،<sup>1</sup> 2005). برای نمونه دولت فرانسه در یک بررسی گسترده آینده‌نگارانه که در اواخر سده بیستم به منظور تعیین مهم‌ترین فناوری‌ها برای این کشور انجام شد، به این نکته پی برد که در جهان آینده، فناوری‌های نرم نقش بسیار مهمی در امور جوامع در ترازهای گوناگون، از امور فردی تا سطح بنگاه‌ها و تا حیطه عمل دولت‌ها بر عهده خواهند داشت. بخش بسیار بزرگی از فناوری‌های نرم متکی به دانش‌هایی است که در حوزه علوم انسانی و اجتماعی گسترده شده‌اند. در کشورهای پیشرفته آن‌ها از توجه صرف به گسترش مرزهای دانش، به تولید انواع فناوری‌های انسانی، فرهنگی و آموزشی روی آورده‌اند. در حوزه مدیریت می‌توان به انواع مدل‌ها از جمله کارت امتیاز متوازن،<sup>2</sup> مدل مدیریت پروژه برنسکات،<sup>3</sup> مدل مدیریت کیفیت بنیاد اروپا،<sup>4</sup> مدل تغییر بورک<sup>5</sup> و موارد فراوان دیگری اشاره کرد که برگرفته از دانش و پژوهش‌های مدیریت است که به صورت تجاری‌شده در سازمان‌های گوناگون برای رفع مشکلات و تعالی و توسعه جامعه از آن‌ها بهره گرفته‌اند (محمدپور و همکاران، 1391: 5).

در ایران فناوری‌های نرم و کاربردی‌کردن علوم انسانی در ابتدای مسیر قرار دارد؛ به طوری که به‌تازگی با مطرح‌شدن الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، این مسئله مورد توجه قرار گرفته است. در

- 
1. Zhouying
  2. B. S. C (Balance Score Card)
  3. Brenscat Project Management
  4. EFQM: European Foundation for Quality Management
  5. Bourke Change Model

این الگو، تأکید بر اهمیت ابزارهای فرهنگی مانند آموزش و پرورش، رسانه، توجه به مسائل و خطوط اصلی زندگی مانند امنیت، عدالت، رفاه، آزادی، حکومت، استقلال، عزت ملی و تأکید بر علم و معنویت است. در این الگو نهضت نرم‌افزاری و جنبش تولید علم، گفتمان‌سازی و نظریه‌پردازی بسیار مورد تأکید قرار گرفته است (سنچولی، 1392، 80) که این مؤلفه‌ها با ارزش‌آفرینی در علوم انسانی معنا پیدا می‌کنند؛ پیشرفت‌های تکنولوژیک، بالارفتن انتظارات و تغییرات جامعه همراه با تقاضا و نیاز ذی‌نفعان، زمینه‌هایی هستند که نیاز به نوآوری‌های آموزشی را در بعد یاددهی و یادگیری ضروری می‌دانند (نیلی و همکاران، 1394). از این جهت جایگاه علوم انسانی در تولید ایده و اندیشه و در فناوری نرم، بیش از پیش نمود می‌یابد. ارائه نقشه راه تمدن نوین اسلامی و تلاش در جهت نیل به آن، به‌مثابه پیشرفتی همه‌جانبه و در همه زمینه‌ها، سرمنزل نهایی تحقیق‌یابی جامع الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت خواهد بود (عبدالملکی و همکاران، 1394) که علوم انسانی پایه‌گذار این تمدن نوین خواهد بود (سنچولی، 1392).

از این‌رو مسئله اصلی که محقق به دنبال بررسی آن بوده است، شناخت جایگاه فناوری‌های نرم با تأکید بر علوم انسانی به منظور حرکت در راستای الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت است. در این تحقیق سعی شده است ضمن در نظر گرفتن نظرات زوئینگ در مورد فناوری‌های نرم، به جهت پیاده‌سازی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، تدابیر مقام معظم رهبری محوریت تحقیق قرار گرفته و از ترکیب دو نظریه و مصاحبه با خبرگان، مدل فناوری‌های نرم مورد نیاز در راستای پیاده‌سازی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت که همان عملیاتی‌کردن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی نیز هست، ارائه شود.

### اهداف و پرسش‌های پژوهش

هدف اصلی محقق، شناخت مؤلفه‌های فناوری‌های نرم در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت است.

اهداف پژوهش عبارتند از:

1. شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های کلی فناوری‌های نرم در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت
2. شناسایی زیرمؤلفه‌های فناوری‌های نرم با هدف پیاده‌سازی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

### پرسش‌های پژوهش:

1. ابعاد و مؤلفه‌های کلی فناوری‌های نرم در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت کدامند؟
2. زیرمؤلفه‌های فناوری‌های نرم با هدف پیاده‌سازی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت کدامند؟

### پیشینه پژوهش

در رابطه با فناوری‌های نرم در کشور ما تحقیق جامعی صورت نگرفته است، چراکه بیشتر خبرگان دانشگاهی اعتقاد دارند فناوری‌های نرم که در ارتباط مستقیم با علوم انسانی قرار دارند، در ایران ترجمه‌ای هستند؛ بنابراین صاحب‌نظران و کارشناسان علوم انسانی به ترجمه متون از زبان‌های دیگر اکتفا کرده و اقدام چندانی در جهت تولیدات علمی مبتنی بر پژوهش و توان علمی داخل کشور انجام نمی‌دهند. همین امر در حوزه پژوهش سبب شده است تا بیشتر پژوهش‌های این حوزه به نوعی تکرار همان پژوهش‌هایی باشد که در خارج از کشور انجام گرفته است.

از سویی تحقیقات انجام‌شده بیشتر در رابطه با کاربردی‌شدن پژوهش‌های علوم انسانی است. در همین رابطه تقی‌زاده و همکاران (1394) در تحقیقی به آسیب‌شناسی تولید دانش در هسته‌های پژوهشی علوم انسانی پرداختند که مهم‌ترین مسائل پیش روی هسته‌های پژوهشی علوم انسانی را ضعف انگیزش، ضعف ساختار، درحاشیه‌بودن پژوهش، ضعف حمایت دانشگاه، آموزش‌محوری دانشگاه، نبود سیستم مدیریت دانش یکپارچه، ضعف روحیه همکاری پژوهشی و محدودیت در منابع مالی بودند.

محمدی و همکاران (1391)، در تحقیقی مهم‌ترین موانع کاربردی‌شدن و تجاری‌سازی در علوم انسانی را شامل ضعف در نظام آموزشی علوم انسانی، تئوری‌بودن علوم انسانی، و آموزش اندیشه‌های دیگران به جای آموزش اندیشیدن دانسته است که نتیجه آن تربیت پژوهشگرانی در حوزه علوم انسانی با این ویژگی بوده که نقد، آزمون و بازتولید اندیشه‌های دیگران در قالب پژوهش‌های خود باشد و از ارائه ایده‌ها و اندیشه‌های نوین در محیط عملی ناتوان باشند. این پژوهشگران، سیاست‌گذاری غلط در علوم انسانی، بدانگاری تجاری‌سازی در علوم انسانی، و ناتوانی پژوهشگران علوم انسانی را ماهیت این پژوهش‌ها دانسته‌اند.

همچنین عنایتی و عالی‌پور (1393)، با ارائه ایده ایجاد دانشگاه نسل چهارم معتقدند نه تنها

فناوری سخت، بلکه فناوری فکری، اندیشه‌ای و ایدئولوژیکی باید در مراکز رشد علوم انسانی پرورش داده شود و نتایج حاصل از مراکز رشد علوم انسانی با تکیه بر ارزش‌های اخلاقی و حوزه کارکردی فناوری‌های نرم (همانند فناوری تجاری، فناوری اجتماعی، فناوری فرهنگی، فناوری یادگیری از طریق تجربه و احساس فردی، فناوری زیستی نرم، فناوری مهندسی نرم، فناوری نظامی، فناوری سیاسی)، به منظور حرکت در مسیر دانشگاه نسل چهارم به نام دانشگاه، تمدن‌ساز باشند. در پیشینه تحقیقات خارجی به مسئله فناوری‌های نرم با توجه به فرهنگ غربی تأکید شده است ولی در تحقیقات داخلی این موضوع بررسی نشده است. امریکا را می‌توان یکی از پیشگامان حرکت در فناوری نرم دانست که فناوری نرم را به رسمیت شناخته و امکان ثبت آن را فراهم کرده است (سازمان همکاری اقتصادی و توسعه،<sup>1</sup> 1997).

در تحقیقات خارجی، کاکبورن<sup>2</sup> (2001) موانع تجاری‌سازی حوزه علوم انسانی را به شرح زیر بیان می‌کند: نبود قوانین حمایت‌کننده تجاری‌سازی دانش، بی‌توجهی به پیامدهای تجاری‌سازی در حوزه‌های فناوری نرم، فقدان روش‌های تحقیق چندرشته‌ای متناسب با مفهوم تجاری‌سازی دانش، نبود حلقه‌های ارتباطی مناسب در این حوزه را بیان می‌کند. یکی از تفاوت‌های اصلی این تحقیق با تحقیقات دیگر این است که در نظر گرفتن مفاهیم الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، توجه ویژه‌ای به فناوری‌های نرم دارد که در تحقیقات دیگر به آن پرداخته نشده است.

### مبانی نظری پژوهش

فناوری نوعی سیستم دانش عملی و کاربردی منتج از علوم طبیعی است که به صورت مهارت‌ها، ابزارها و قواعدی برای تغییر، تطبیق و مدیریت طبیعت برای بقای بشر و توسعه به کار گرفته می‌شود (زوئینگ، 2003: 1-2). فناوری نرم از طریق به‌کارگیری و استفاده آگاهانه قوانین یا تجارب مشترک در فعالیت‌های انسانی و اجتماعی حاصل می‌شود و به قواعد، سازوکارها، ابزارها، نهادها، روش‌ها، شیوه‌ها و رویه‌هایی شکل می‌دهد که به توسعه و ترقی، انطباق و تنظیم یا کنترل جهان عینی و ذهنی کمک می‌کند؛ از این‌رو فناوری نرم، مهارت‌ها، ابزارها، روش‌ها و قواعدی است که برای تغییر، همسازکردن و مدیریت منابع انسانی به کار گرفته می‌شود. فناوری نرم باید دارای دو ویژگی باشد؛

1. OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development
2. Cokburn

یعنی هم باید فناوری باشد و هم نرم.

در مقام فناوری نخست باید نوعی دانش کاربردی از ابزار، وسایل و قواعد برای حل مسائل و مشکلات انسانی و اجتماعی باشد؛ دوم اینکه، هدفی عملی و کاربردی برای تغییر اجتماعی و فرهنگی داشته باشد؛ از سوی دیگر، از نظر نرم بودن باید از چهار ویژگی برخوردار باشد:

1. هدف و غایت عامل، معطوف و مربوط به جهان ذهن است که در آن فعالیت خودآگاه انسان هدایت می شود؛

2. حوزه های اجرا و عمل شامل فرایند فعالیت های ذهن و نظام های فعالیت اجتماعی بشر است؛ بنابراین پارامترها و عوامل تکنیکی عمده و اصلی، فاکتورهای مختلف انسانی، اجتماعی و فرهنگی هستند؛

3. فناوری نرم علاوه بر کالاهای ملموس، غالباً از راه های ناملموسی مانند خدمات، رویه ها، قوانین و قواعد بازی به تولید و ارائه «خدمات» منتهی می شود؛

4. فناوری نرم باید قادر به شکل دهی و تأثیرگذاری بر تغییرات از طریق شناخت و ادراک کنش های انسان در جهان عینی و ذهنی باشد.

بر این اساس، فناوری نرم عبارت است از فناوری فکری معطوف به افراد، تفکر انسانی، ایدئولوژی، احساس، نگرش ارزشی جهان بینی، رفتار انسانی و سازمانی و جامعه انسانی برای آفرینش، ابداع و ابتکار. به بیان دیگر، فناوری نرم دانش چگونگی آفرینش و ابداع در عرصه های تفکر، احساس، ارزش ها، ایدئولوژی، رفتارهای فردی و سازمانی و اجتماع بشری است. استانداردسازی، پردازش و تنظیم و تدوین افکار، ادراک، ارزش ها و فرهنگ، نمونه های بارز فناوری نرم هستند (زوئینگ، 2003: 3).

محیط نرم شامل روابط انسانی، نهادهای اجتماعی، قوانین و مقررات و به طور کلی نرم افزار است؛ از این رو فناوری هایی را که بیشتر با محیط سخت کار دارند، فناوری های سخت گویند و فناوری هایی را که در محیط نرم جریان دارند و برای رشد و توسعه به محیط نرم محتاجند، فناوری های نرم می گویند.

اگرچه برخی خبرگان دانشگاهی معتقدند تفکیک بین این دو فناوری بسیار مشکل بوده و نمی توان برای آن ها حد و مرز مشخصی تعیین کرد؛ به عبارتی این دو فناوری ارتباط تنگاتنگی با هم

دارند، اما زوئینگ<sup>۱</sup> فناوری‌های نرم را به صورت زیر تقسیم‌بندی کرده است:

### جدول شماره ۱. انواع فناوری‌های نرم

فرایند خلق و تجسم ارزش‌هایی هستند که منبعی برای حل مشکلات اجتماع به شمار می‌آیند. انجمن‌ها، سازمان‌های غیرانتفاعی <sup>۳</sup> ، سازمان‌های غیردولتی <sup>۴</sup> ، باورها، مذهب، ارزش‌ها، اخلاق و احساسات انسانی می‌توانند منابع فناوری‌های اجتماعی باشند.	فناوری‌های اجتماعی <sup>۲</sup>	۱
فناوری‌هایی که زمینه تولید و پخش آثار فرهنگی و هنری را فراهم می‌کنند. فناوری فرهنگی فناوری است که عمده‌ترین کاربرد آن، در «صنایع فرهنگی» است. صنایع فرهنگی یعنی تولید نظام‌مند کالاها و خدماتی که ماهیت فرهنگی دارند و بر افراد جامعه اثر فرهنگی می‌گذارند؛ مانند فناوری تولید موسیقی، فیلم، فناوری‌های زیبایی و فناوری‌های مد.	فناوری فرهنگی <sup>۵</sup>	۲
شامل استراتژی‌ها و تاکتیک‌های نظامی است. مانند جنگ نرم و عملیات روانی در فعالیت‌های نظامی.	فناوری نرم نظامی <sup>۶</sup>	۳
رفتارهای سازمان‌دهی سیستماتیک دولت‌ها، احزاب سیاسی، گروه‌های اجتماعی و فعالیت‌های افراد درگیر در امور سیاسی و روابط بین‌الملل مانند تکنولوژی دیپلماتیک یا فعالیت‌های اداره امور داخلی و بین‌المللی.	فناوری سیاسی <sup>۷</sup>	۴
شامل فناوری برای شبیه‌سازی و دستکاری سیستم انسان و سیستم‌های اجتماعی در چهارچوب سیستم‌های طبیعی و مصنوعی است: مانند فناوری شبکه، هوش مصنوعی، فناوری حفاظت از محیط زیست و مهندسی اجتماعی.	فناوری مهندسی نرم <sup>۸</sup>	۵

1. Zhouying
2. Social Technology
3. Non-profit Organizations
4. NGO
5. Culture Technology
6. Military Soft Technology
7. Political Technology
8. Soft-engineering Technology

فرایند خلق و تجسم ارزش‌هایی هستند که منبعی برای حل مشکلات اجتماع به شمار می‌آیند. انجمن‌ها، سازمان‌های غیرانتفاعی، <sup>3</sup> سازمان‌های غیردولتی، <sup>4</sup> باورها، مذهب، ارزش‌ها، اخلاق و احساسات انسانی می‌توانند منابع فناوری‌های اجتماعی باشند.	فناوری‌های اجتماعی <sup>2</sup>	1
فناوری‌هایی که انسان از آن برای فعالیت‌های اقتصادی استفاده می‌کند؛ مانند فناوری‌های مالی، فناوری تبلیغات، فناوری حسابداری و حسابرسی، فناوری ذخیره‌سازی.	فناوری تجاری <sup>1</sup>	6
فناوری برای هماهنگ کردن سلامت جسمی و سلامت معنوی؛ برای مثال گسترش طول عمر با فناوری مراقبت‌های بهداشتی، فناوری سلامت مانند تکنولوژی ژن یا احیاکننده پزشکی.	فناوری نرم برای عمر (زندگی) <sup>2</sup>	7

منبع: زوئینگ، 2005: 127-128.

### ایده الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

ایده تدوین الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت از سال 1385 در سخنان مقام معظم رهبری مشهود شد تا زمانی که در سال 1387 این الگو به صورت مبسوط توسط ایشان توضیح داده شده است. مقام معظم رهبری به‌عنوان ایده‌پرداز الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت می‌فرمایند: «به خاطر اینکه امروز در چشم بسیاری از نخبگان ما، بسیاری از کارگزاران ما، مدل پیشرفت صرفاً مدل‌های غربی است، توسعه و پیشرفت را باید از روی مدل‌هایی که غربی‌ها برای ما درست کرده‌اند، دنبال و تعقیب کنیم، امروز در چشم کارگزاران ما این است و این چیز خطرناکی است و هم غلط است و هم خطرناک. غربی‌ها در تبلیغات خیلی ماهر هستند؛ یعنی ماهر شده‌اند. در طول این دوپست - سیصد سالی که کار تبلیغاتی پی‌درپی می‌کنند، با تبلیغات موفق توانسته‌اند این باور را در بسیاری از ذهن‌ها به وجود آورند که توسعه‌یافتگی مساوی است با غرب و غربی شدن. هر کشوری بخواهد کشور توسعه‌یافته‌ای محسوب بشود، باید غربی شود و این تبلیغات آن‌هاست. هر کشوری که از الگوهای موجود غرب فاصله داشته باشد، توسعه‌یافته نیست و هرچه فاصله‌اش بیشتر، فاصله‌اش از توسعه‌یافتگی بیشتر می‌شود؛ این طوری می‌خواهند جا بیاندازند و متأسفانه در ذهن‌ها جا اندخته‌اند. البته نقشه پیشرفت

1. Commercial Technology
2. Soft-life Technology



اسلامی - ایرانی چیست؟ این باید تدوین شود، باید روشن شود، باید ابعاد و زوایای آن مشخص شود، این کار به‌طور کامل انجام نگرفته است و باید بشود، اما همینی که ما فهمیده‌ایم که باید برگردیم به نقشه اسلامی - ایرانی، این خودش موفقیت بزرگی است و این موفقیت را امروز داریم» (مقام معظم رهبری، 1387/2/14).

### مؤلفه‌های کلیدی علوم انسانی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

چهار عرصه در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، مورد تأکید مقام معظم رهبری قرار گرفته است که مبنای این چهار عرصه علوم انسانی و فناوری‌های نرم است: عرصه‌های پیشرفت الگوی اسلامی - ایرانی از دیدگاه مقام معظم رهبری به شرح زیر هستند:

1. عرصه فکر: در درجه نخست، پیشرفت در عرصه فکر است. ما باید جامعه را به سمت یک جامعه متفکر حرکت دهیم؛

2. عرصه علم: که اهمیتش کمتر از عرصه اول است و باید در علم پیشرفت کنیم؛

3. عرصه زندگی: همه چیزهایی که در زندگی یک جامعه به‌عنوان مسائل اساسی و خطوط اساسی مطرح است، در همین عنوان «عرصه زندگی» می‌گنجد، مثل امنیت، عدالت، رفاه، استقلال، عزت ملی، آزادی، تعاون و حکومت.

4. عرصه معنویت: که از همه این‌ها مهم‌تر است و روح همه این‌هاست، پیشرفت در عرصه معنویت است. ما باید این الگو را جوری تنظیم کنیم که نتیجه این باشد که جامعه ایرانی ما به سمت معنویت بیشتر پیش برود (مقام معظم رهبری، 1389/10/9).

در این تحقیق، نویسنده با تشریح نظریه زوئینگ، به دنبال بیان اهمیت فناوری‌های نرم در کشورهای غربی است که سالیان زیادی در فرهنگ جوامع غربی به رسمیت شناخته شده است؛ اما با توجه به ارائه نظریه الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی توسط مقام معظم رهبری، آنچه در این تحقیق مدنظر نویسنده است فناوری‌های نرم بومی متناسب با مبانی ارزشی و دینی و با هدف پیاده‌سازی این الگو با محوریت علوم انسانی اسلامی است. نظریه مقام معظم رهبری در زمینه فناوری نرم و مدل جدید پیشرفت که تأکید بر بعد روحانی انسان در فناوری‌های نرم دارد و اینکه انسان موجودی دوساحتی (جسم و روح) است که باید ضمن مسئولیت دنیوی در برابر جهان آخرت نیز مسئول

باشد که این مورد غفلت نظریه زوئینگ است؛ بنابراین محور تحقیق نظریه مقام معظم رهبری است.

### روش‌شناسی تحقیق

فرایند اجرای این تحقیق، با در نظر گرفتن بیانات مقام معظم رهبری در رابطه با الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت و مطالعه برنامه‌های توسعه علم و فناوری و الگوهای توسعه پایدار به شرح زیر است:

#### شکل شماره ۱. فرایند اجرای تحقیق



این تحقیق براساس هدف در دسته تحقیقات توسعه‌ای و براساس رویکرد کلان در زمره تحقیقات کیفی قرار می‌گیرد. در این تحقیق از روش تحلیل تم استفاده شده که برای تحلیل داده‌های کیفی از روش کدگذاری بهره گرفته شده است. جامعه آماری در این پژوهش با توجه به قلمرو موضوعی آن شامل اساتید علوم انسانی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی شمال کشور بودند. از آنجاکه پایگاه داده مناسبی برای تعیین این گروه از خبرگان در دسترس نبود، از این رو از نمونه‌گیری گلوله برفی برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد.

## جدول شماره 2. اطلاعات مربوط به مصاحبه‌شوندگان

ردیف	حوزه تخصصی و اجرایی مصاحبه‌شوندگان	مکان جغرافیایی حوزه‌های تحقیقاتی مورد مصاحبه	مسئولیت افراد مورد مصاحبه	تعداد مصاحبه‌شوندگان	نوع مصاحبه
1	دانشگاه‌های دولتی	دانشگاه مازندران دانشکده علوم انسانی بابلسر	مدیران گروه دانشکده‌های علوم انسانی	5 نفر	مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و انفرادی
2	دانشگاه آزاد اسلامی	دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری، دانشکده علوم انسانی	ریاست دانشگاه و مدیران گروه دانشکده‌های علوم انسانی	4 نفر	مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و انفرادی
3	دانشگاه نظامی	دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) نوشهر	اساتید علوم انسانی دانشگاه	3 نفر	مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و انفرادی
		جمع		12 نفر	

برای گردآوری داده‌ها از ابزار مصاحبه اکتشافی و نیمه‌ساختاریافته با خبرگان استفاده شده است. پرسش‌های مصاحبه در زمینه‌های فناوری، فناوری سخت و نرم، علوم انسانی، کاربردی کردن و تجاری‌سازی علوم انسانی، الگوهای توسعه و پیشرفت، الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت، جایگاه فناوری نرم در الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت، علوم انسانی و الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت، تهیه و تنظیم شدند.

در این تحقیق، محقق مصاحبه‌ها را تا زمانی ادامه داد که اشباع نظری به دست آمد، به گونه‌ای که هرچه به مصاحبه‌های آخر نزدیک‌تر می‌شد اطلاعات جدید اضافی مرتبط با موضوع کمتر به چشم می‌خورد. از مصاحبه هفتم به بعد، تکرار در اطلاعات دریافتی مشاهده شد، اما این روند برای اطمینان تا مصاحبه دوازدهم ادامه یافت، هرچند از مصاحبه نهم به بعد داده‌ها کاملاً تکراری بوده و به اشباع رسید.

### یافته‌های تحقیق

تحلیل داده‌ها در این پژوهش، با استفاده از روش کدگذاری باز و محوری و طبقه‌بندی واحدهای متنی موجود، به طبقه‌های معنی‌دار و منطقی (تم) انجام شد. در نهایت فناوری‌های نرم در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت از تحلیل مصاحبه‌های شناسایی شده شامل چهار فناوری نرم است. طبقات اصلی طی دو مرحله کدگذاری باز و محوری، از مصاحبه‌ها استخراج شدند. جداول زیر بیانگر شیوه شکل‌دهی طبقات اصلی از جزء به کل هستند.

**جدول شماره 3. فناوری نرم تولید فکر در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت**

کدگذاری محوری	کدگذاری باز	کد مصاحبه‌شوندگان	گزاره‌های کلامی
تولید فکر توسط علوم انسانی، به‌عنوان یک فناوری نرم در الگوی ایرانی پیشرفت	- اهمیت تولید فکر در الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت - تولید فکر بستر ساز تولید علم - حمایت از رشته‌های تحصیلی علوم انسانی - ایجاد جامعه متفکر	T5 T2, TI, T7, T8, T11, T10, T12	مقام معظم رهبری تأکید بسیار زیادی بر تولید فکر داشته و از دانشگاہیان و خبرنگاران خواهان ایجاد یک جامعه متفکر در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت هستند. ما باید به این نکته بسیار مهم مقام معظم رهبری توجه کنیم که تولید فکر از تولید علم بسیار بااهمیت‌تر و حتی مشکل‌تر خواهد بود. این تولید فکر به وسیله علوم انسانی اتفاق می‌افتد. پایه‌گذار پیشرفت در تمامی علوم - به‌ویژه علوم کاربردی جامعه - در علوم انسانی است. اگر به دنبال تولید فکر در الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت هستیم، باید علوم انسانی مورد حمایت خبرنگاران و مسئولان دانشگاهی قرار گیرد. به تولید فکر به‌عنوان یک فناوری نرم نگاه کنیم. جهت‌دادن صحیح به فناوری‌های سخت نیازمند فکر صحیح به‌عنوان یک فناوری نرم است. آموزش و پرورش نقش اساسی در ایجاد جامعه متفکر دارد.

مصاحبه‌شوندگان جدول شماره 3، عرصه فکر در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت را به‌عنوان فناوری

نرم بومی مورد تأیید قرار داده‌اند. آن‌ها با اشاره به صحبت‌های مقام معظم رهبری در رابطه با روح دانش که همان علوم انسانی است، معتقدند همه دانش‌ها و تحرکات برتر در یک جامعه، مثل یک کالبد است که روح آن علوم انسانی است. علوم انسانی جهت می‌دهد، مشخص می‌کند ما کدام طرف داریم می‌رویم، دانش ما دنبال چیست؟ وقتی علوم انسانی منحرف شد و بر پایه‌های غلط و جهان‌بینی‌های غلط استوار شد، نتیجه این می‌شود که همه تحرکات جامعه به سمت یک گرایش انحرافی پیش می‌رود (مقام معظم رهبری، 90/7/13)؛ از این رو اگر کشور به دنبال حرکت صحیح در راستای الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت است باید تولید فکر درست و جهت‌داری در جامعه ایجاد شود که این تولید فکر صحیح توسط علوم انسانی صورت می‌گیرد. نگاه ارزشی به تولید فکر توسط علوم انسانی تأییدکننده فناوری‌های نرم در الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت است.

#### جدول شماره 4. فناوری نرم برای زندگی (زندگی جسمانی و روحانی) در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

کدگذاری محوری	کدگذاری باز	کد مصاحبه‌شوندگان	گزاره‌های کلامی
	<p>- نگاه ارزش‌آفرین به علوم انسانی</p> <p>- اهمیت ثروت از دیدگاه اسلام و توجه به آن در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت</p> <p>- سلامت جسمی و سلامت روحی در جامعه اسلامی - ایرانی پیشرفت</p>	T2, T5, T7, T9, T11, T10,	<p>کاربردی کردن علوم انسانی یعنی تجاری‌سازی و ارزش‌آفرینی این علوم. برای تولید ثروت در جامعه، علاوه بر وجود فناوری‌های سخت، نیازمند داشتن نگاه اسلامی به ثروت، با توجه به الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت هستیم. تولید ثروت از راه درست و استفاده صحیح از ثروت، ترجمان مفاهیم عدالت در جامعه هستند که می‌توان به این مفاهیم فناوری نرم مهندسی زندگی گفت؛ یعنی ثروت‌اندوزی با هدف کسب سلامت جسمی و روحی. این دو سلامت باید در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت مورد توجه قرار گیرد.</p>

مرتضی مطهری نظر اسلام درباره ثروت را چنین بیان می‌کنند که در اسلام ثروت وسیله است نه

هدف؛ به عبارتی اسلام با هدف قراردادن ثروت با اینکه انسان فدای ثروت شود، مخالف است و سخت مبارزه کرده است؛ به عبارت دیگر پول پرستی و اینکه انسان برده پول باشد، محکوم کرده است؛ اینکه انسان پول را به خاطر خود پول و برای ذخیره کردن و اندوختن بخواند. نام این حالت حرص و آز است و یا پول را فقط برای پُر کردن شکم و عیاشی بخواند که نام آن شهوت رانی است؛ در این حالت پول خواستن همراه است با دنائت و پستی و محو شخصیت انسانی در پول و فقدان هرگونه شخصیت انسانی و شرافت معنوی؛ بنابراین مال و ثروت در اسلام هیچ وقت تحقیر نشده است، نه تولیدش، نه مبادله اش، نه مصرف کردنش، بلکه همه اینها تأکید و توصیه شده است (مطهری، 1380: 15-16). البته در احادیث به رعایت تعادل در پول درآوردن و جمع کردن ثروت به عنوان یکی از اصل‌های اساسی در زندگی دینی توصیه شده است،<sup>1</sup> اما آنچه باید در الگوی ایرانی - اسلامی مدنظر قرار گیرد، این است که ثروت در جهت تأمین نیازهای جسمی و روانی باشد و نه در جهت سلطه بر دیگران؛ به همین جهت مقام معظم رهبری می‌فرماید: اسلام برای ثروت اهمیت قائل است، اعتبار قائل است. تولید ثروت در اسلام مطلوب است؛ منتها با نگاه الهی و معنوی. نگاه الهی و معنوی این است که از این ثروت برای فساد، برای ایجاد سلطه، برای اسراف نباید استفاده کرد؛ از این ثروت باید برای سود جامعه بهره برد (مقام معظم رهبری، 1389/10/9).

1. امام جعفر صادق(ع) فرموده است: «کوشش تو برای به دست آوردن هزینه‌های زندگی‌ات باید نه مانند افراد سست و تنبل، کم باشد و نه مانند افراد حریص دل بسته به دنیا زیاد، بلکه میانه‌رو و عقیف باش و از سستی و تنبلی دوری کن، و برای تأمین روزی خود و هزینه‌های زندگی‌ات که ضروری است، بکوش.

## جدول شماره 5. فناوری نرم اجتماعی در راستای رستگاری انسان در الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت

کدگذاری محوری	کدگذاری باز	کد مصاحبه‌شوندگان	گزاره‌های کلامی
- فناوری نرم اجتماعی در راستای رستگاری انسان در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت	- جایگاه انسان در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت - انسان موجودی مرکب از جسم و روح - ثروت و عدالت برای رستگاری انسان در اجتماع ایرانی - اسلامی هستند	T4, T6, T9, T3, T1, T12 T11, T10,	یک مسئله بسیار مهم در رابطه با علوم انسانی و فناوری‌های نرم در الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت، جایگاه خود انسان و نگاه به انسان از دیدگاه اسلام است. انسان در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، موجودی است مرکب از جسم و روح که پس از مرگ، جسم او متلاشی می‌شود ولی روح او به حیات خود ادامه می‌دهد و مرگ انسان به معنای فناء او نیست؛ از این رو فعالیت‌های اجتماعی بشر، عدالت و ثروت در راستای رستگاری انسان مرکب (ترکیبی از جسم و روح) در جامعه هستند. انسان در اجتماع ایرانی - اسلامی پیشرفت، تجسم اخلاق، ارزش‌های مکتبی و فعالیت‌های خیرخواهانه است.

مطابق جدول شماره 5 عرصه معنویت الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت مورد تأکید است. انسان در اندیشه اسلامی، موجودی مسئول است؛ مسئول در برابر خدا، در برابر پیامبران و رهبران الهی، در برابر گوهر انسانی خویش و انسان‌های دیگر و در برابر جهان و آخرت؛ از این رو هر فعالیتی که انسان در اجتماع اسلامی انجام می‌دهد، همانند فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی، عبادی در راستای رستگاری خود او، به جهت مسئول بودن انسان است، به همین دلیل مقام معظم رهبری در الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت، بر جایگاه انسان تأکید داشته و بیان می‌کنند: محور بودن انسان هم در اسلام با محور بودن انسان در مکاتب مادی به کلی متفاوت است. انسان، محور است. همه این مسائلی که ما داریم بحث می‌کنیم: مسئله عدالت، مسئله امنیت، مسئله رفاه، مسئله عبادت، برای این است که فرد انسان سعادت مند شود. هدف نهایی عبارت است از رستگاری انسان؛ این باید مورد توجه باشد. انسان موجودی است مکلف، مختار و مواجه با هدایت الهی (مقام معظم رهبری، 1389/10/9).

## جدول شماره 6. فناوری نرم فرهنگی و سبک زندگی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

کدگذاری محوری	کدگذاری باز	کد مصاحبه‌شوندگان	گزاره‌های کلامی
فناوری نرم فرهنگی و سبک زندگی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت	- بومی‌سازی علوم انسانی - توجه به فرهنگ ایرانی - اسلامی در مصرف، مد، زیبایی، خانواده، ازدواج - تولید کالاهای فرهنگی در کشور - توجه به سبک زندگی ایرانی - زندگی	T5, T2, T1, T6, T7, T9, T12 T11,	مباحث فرهنگی و کالاهای فرهنگی متأسفانه مورد غفلت واقع شده‌اند. اصولاً متون علوم انسانی بیشتر در رابطه با فرهنگ و جامعه هستند. اگر کشورهای توسعه‌یافته توانستند جهش بزرگی در ابعاد توسعه داشته باشند، به خاطر نگاه واقع‌گرایانه به علوم انسانی و کاربرد علوم انسانی در راستای فرهنگ بومی (فناوری نرم فرهنگی) خودشان بودند، اما آیا در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت به دنبال توسعه غربی هستیم؟ به هیچ وجه؛ از این رو بومی‌کردن علوم انسانی با در نظر گرفتن فرهنگ ایرانی - اسلامی و مهندسی فرهنگی مسئله‌ای بسیار جدی است که باید مورد توجه مسئولان و خبرگان آموزشی قرار گیرد. باید توجه شود فرهنگ برگرفته از علوم انسانی، پایه‌گذار سبک زندگی ایرانی - اسلامی خواهد بود. خیلی‌ها معتقدند سبک زندگی همان فرهنگ زندگی است. فرهنگ مد و زیبایی، فرهنگ مصرف در جامعه، فرهنگ ازدواج، فرهنگ خانواده، معماری در ساخت‌وساز، همگان تأییدکننده سبک زندگی برآمده از فرهنگ هستند و رشته‌های علوم انسانی نقش بسیار مهمی در فناوری نرم فرهنگی و سبک ایرانی - اسلامی دارند.

مطابق جدول شماره 6 عرصه زندگی مورد توجه مصاحبه‌شوندگان بوده است، سبک زندگی مجموعه رویکردهای سازمان‌یافته‌ای است که تحت تأثیر باورها و ارزش‌های پذیرفته‌شده و نیز متناسب با امیال و خواسته‌های فردی و شرایط اجتماعی، شکل غالب رفتاری یک فرد یا گروه‌هایی از افراد شده است. در واقع سبک زندگی جنبه‌های غیرقابل مشاهده هویت انسان را در قالب رفتارها، انتخاب‌ها و اشیا برای دیگران قابل مشاهده می‌کند. سبک زندگی خارج از ادراک‌ها، باورها،



گرایش‌ها و ارزش‌ها نیست. با ظهور پدیده‌ای به نام جهانی‌شدن، جوانب گوناگون زندگی انسان تحت تأثیر این پدیده واقع شده است. جامعه مدرن، نوع و سبک رفتار و کنش‌های مصرفی یا سبک زندگی، هویت‌های فردی و اجتماعی را شکل می‌دهد (کفاشی و همکاران، 1389: 118). در چنین فضای اجتماعی علاوه بر سبک‌های متفاوت زندگی که توسط افراد انتخاب می‌شوند، فرایند جهانی‌شدن موجب تغییر در منابع هویتی و هویت‌گزینی افراد شد (خواجانه‌نوری و همکاران، 1393: 66). در سبک زندگی سرمایه‌داری، انسان براساس سودجویی، قدرت‌طلبی و لذت‌طلبی رفتار می‌کند و مصرف‌گرایی یکی از ملزومات سبک زندگی مدرن است، اما در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، سبک زندگی، معیار، شخص و نمادی برای هویت دینی، اعتقادی و ارزشی فرد و جامعه است.

در سال‌های اخیر با توجه شرایط جدید اجتماعی و فرهنگی و رویارویی آن با فرهنگ غربی و مظاهر گسترده و مهاجم فرهنگ غربی به‌ویژه از طریق فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی، مفهوم فرهنگ اسلامی - ایرانی پیشرفت و سبک زندگی در رشته‌های علوم انسانی و اجتماعی مورد مطالعه قرار گرفته است. علاوه بر این مطالعات، مقام معظم رهبری اهمیت سبک زندگی را به مسئولان یادآوری و بیان می‌کنند: «تمدن نوین اسلامی دارای دو بخش ایزاری و حقیقی است. در بخش ایزاری که شامل پیشرفت‌های تکنولوژیک، صنعتی، نظامی، علمی و غیره است «پیشرفت خوبی داشته‌ایم»؛ اما بخش حقیقی شامل «سبک زندگی» است که متن زندگی مردم را تشکیل می‌دهد؛ اگر ما در بخشی که متن زندگی است پیشرفت نکنیم، همه پیشرفت‌هایی را که در بخش اول کردیم نمی‌تواند ما را رستگار کند و به ما امنیت و آرامش روانی بدهد» (مقام معظم رهبری، 1391/7/23).

همچنین در رابطه با اهمیت علوم انسانی و فناوری نرم فرهنگی می‌فرمایند: «من در جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی هم به آقایانی که مؤثرترین در فرهنگ هستند، گفته‌ام که شماها جایگاه مهندسی فرهنگی را در این کشور دارید. در آن جلسه گفته‌ام که دو شاخه اصلی وجود دارد: علوم انسانی و علوم پایه؛ هرکدام به جای خود. اگر ما اینجا روی علوم انسانی تکیه می‌کنیم، معنایش این نیست که روی ریاضی و فیزیک و شیمی و علوم زیستی تکیه نمی‌کنیم، چرا؛ آنجا هم بنده یک تکیه صددرصدی دارم. آن‌ها هم برای خودشان مردانی و کسانی دارند؛ علوم انسانی هم باید مردان و کسانی برای خودشان داشته باشد. باید روی این دو شاخه اصلی - یعنی علوم انسانی و علوم پایه - در کشور، سرمایه‌گذاری فکری، علمی، پولی و تبلیغی شود تا اینکه پیش بروند. علم را باید در حد

اعلا دنبال کنید (مقام معظم رهبری، 1384/10/29).

### جدول شماره 7. فناوری نرم نظامی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

کدگذاری محوری	کدگذاری باز	کد مصاحبه‌شوندگان	گزاره‌های کلامی
فناوری نرم نظامی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	<p>- تدوین دکترین نظامی بر مبنای علوم انسانی اسلامی</p> <p>- اجرای تاکتیک‌های نظامی توسط افراد با تفکر ایرانی - اسلامی</p> <p>- امنیت یک فناوری نرم است</p> <p>- توجه به علوم انسانی اسلامی و کاربرد آن در محیط‌های نظامی</p>	T5, T6, T3, T1, T11 T8, T10,	<p>امروزه در تدوین استراتژی‌ها و دکترین نظامی، ما جایگاه انسان در ایدئولوژی و مکتب شیعی و رابطه انسان با خدا را در نظر می‌گیریم. برای مثال استفاده از بمب اتم برای کشتن هیچ انسانی را جایز نمی‌دانیم. علوم انسانی در دانشگاه‌های نظامی نقش بسیار حساسی در پرورش تفکر افراد نظامی دارد. اندیشه نظامیان در اجرای تاکتیک‌های نظامی برگرفته از علوم انسانی اسلامی است. اگر معتقد به این هستیم که علوم انسانی، تغذیه روح انسانی است، روح نظامیان در الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت بر مبنای ایدئولوژی اسلامی و شیعی، استراتژی‌ها و تاکتیک‌های نظامی را تدوین و اجرا خواهد کرد. مقوله امنیت و دفاع یک فناوری نرم بوده که ارتباط تنگاتنگی با دانش، ایدئولوژی و مکتب دارد.</p>

در اینجا بحث دانش و علم به‌عنوان دومین عرصه در ایده الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، در امنیت کشور مورد توجه قرار گرفته است که البته همراه با دانش، بحث نرم‌افزاری علم در محیط نظامی از نظر مصاحبه‌شوندگان حائز اهمیت است. امروزه امنیت را نوعی فناوری و راهبرد می‌دانند که پیوند عمیقی با دانش، اجتماع و انسان دارد. در تبیین فناوری‌های نرم نظامی علاوه بر انسان، شکل‌دهی به ارجحیت‌ها، ادراک‌ها و اذهان نیز مورد توجه قرار گرفته است. در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و معرفت‌شناسی در دکترین نظامی و امنیت ملی مطرح است؛ تا جایی که خبرگان امنیت ملی کشورهای توسعه‌یافته در مفهومی با عنوان «بعد نرم‌افزاری امنیت» آن را در کنار

بعد سخت‌افزاری قدرت اضافه کرده و معتقدند امنیت ملی در کشورهای اسلامی را نمی‌توان بدون توجه به بعد نرم‌افزاری امنیت به‌خوبی درک کرد (آزر و این‌مون،<sup>1</sup> 2000: 115).

براساس آرای فرماندهی معظم کل قوا تفاوت مبنایی قدرت نظامی در اندیشه غربی با جهان اسلام، در جهت‌گیری، استفاده و هدف از قدرت نهفته است. در اسلام قدرت هدف سیاست قرار نمی‌گیرد، ولی در اندیشه غربی قدرت دارای اصالت است و هدف محسوب می‌شود. به همین دلیل در جمهوری اسلامی، قدرت نظامی در خدمت امنیت و عدالت است و توجه به امنیت و قوی‌شدن در این حوزه براساس مبنایی فکری و عقیدتی اسلام امری بدیهی و ضروری برای تحکیم و توسعه امنیت نظامی و بازدارندگی مؤثر است (رشیدزاده، 1393: 40).

در پاسخ به پرسش اول تحقیق که ابعاد و مؤلفه‌های کلی فناوری‌های نرم در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت کدامند؟، یافته‌های تحقیق با توجه به گزاره‌های کلامی در جداول 3 تا 7 نشان‌دهنده چهار بعد اصلی به شرح زیر است:

1. فناوری نرم تولید فکر در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت؛
  2. فناوری نرم اجتماعی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت؛
  3. فناوری نرم فرهنگی و سبک زندگی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت؛
  4. فناوری نرم نظامی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت؛
- در پاسخ به پرسش دوم تحقیق که زیرمؤلفه‌های فناوری‌های نرم با هدف پیاده‌سازی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت کدامند؟، باید به موارد زیر اشاره کرد:

- ☪ جامعه متفکر؛
- ☪ سلامت جسمی و سلامت روحی در جامعه اسلامی - ایرانی پیشرفت؛
- ☪ اهمیت ثروت از دیدگاه اسلام؛
- ☪ انسان موجودی مرکب از جسم و روح؛
- ☪ حمایت از رشته‌های تحصیلی علوم انسانی؛
- ☪ سلامت فکر در جامعه اسلامی - ایرانی پیشرفت؛
- ☪ تولید فکر بستر ساز تولید علم؛

1. Azer and in Moon

- ☪ رفاه دنیوی در راستای رستگاری بشریت؛
- ☪ اجرای تاکتیک‌های نظامی توسط افراد با تفکر اسلامی - ایرانی؛
- ☪ تدوین دکترین نظامی بر مبنای علوم انسانی - اسلامی؛
- ☪ توجه به علوم انسانی اسلامی و کاربرد آن در محیط‌های نظامی؛
- ☪ امنیت یک فناوری نرم؛
- ☪ توجه به سبک زندگی ایرانی - اسلامی؛
- ☪ تولید کالاهای فرهنگی در کشور؛
- ☪ بومی‌سازی علوم انسانی؛
- ☪ توجه به فرهنگ ایرانی - اسلامی در مصرف، مد، زیبایی، خانواده، ازدواج.

### نتیجه‌گیری و ارائه مدل پیشنهادی

اصطلاح الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت از چهار مؤلفه ایرانی، اسلامی، الگو و پیشرفت تشکیل شده است. این چهار مؤلفه نشان می‌دهند این الگو برآمده از نیازها و شرایط ایران است که توسط نخبگان ملی طراحی و تدوین می‌شود و در فرایند طراحی و عملیاتی‌سازی آن به فرهنگ‌ها و ارزش‌های اسلامی توجه ویژه‌ای می‌شود و از آنجاکه مترصد پیشرفت جامعه ایرانی با توجه به فرهنگ و موقعیت‌های جغرافیایی ایران است، الگویی بومی خواهد بود. الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت براساس منابع اصیل اسلامی و نیازهای حقیقی شهروندان ایرانی ترسیم می‌شود. این الگو ویژگی‌های گوناگونی دارد و حاوی اجزای مهمی برای اصلاح زندگی بشر است که هرکدام به نوعی تأییدکننده انواع فناوری‌های نرم هستند.

فناوری نرم اجتماعی در مفاهیم عدالت، فناوری نرم تجاری مانند تولید ثروت در جامعه، فناوری نرم سیاسی در صلاحیت فردی حاکمان، فناوری نرم نظامی و امنیتی در توانایی تضمین استقلال کشور از دیدگاه مقام معظم رهبری در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت بیان شده است که این مفاهیم نیازمند کاربردی‌کردن علوم انسانی است، چراکه علوم انسانی پایه اصلی تدوین الگو بوده و تجاری‌سازی یا کاربردی‌کردن آن انسانی به‌عنوان فناوری‌های نرم در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، شناخته شده است. تجاری‌سازی در علوم انسانی از نوع نرم است؛ به عبارتی می‌توان هم

ارائه ایده و فکر توسط اساتید و دانشجویان علوم انسانی را تجاری‌سازی نرم دانست و هم کاربرد ایده را؛ از این رو در علوم انسانی، مسئله تولید علم، آموزش، پژوهش، و هم کاربردی کردن علوم ارزشی بوده که از آن باید به‌عنوان فناوری نرم یاد کرد. الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت نیازمند کاربردی کردن علوم انسانی است؛ به عبارتی در این الگو هم جنبش نرم‌افزاری لازم است و هم انقلاب فناوریانه و سخت‌افزاری. جنبش‌های نرم‌افزاری تسهیل‌کننده حرکت تمدن‌سازی، روان‌کننده موتور سخت‌افزاری و به نوعی هدایت‌بخش آن به سمت افق تمدنی هستند. در این مسیر همواره خردگرایی، عقل‌باوری و دانش‌محوری از ستون‌های اصلی تمدن‌های مختلف بوده و با اوج و افول آگاهی و معرفت انسانی نسبت به خدا، خود، هستی و طبیعت یا به عبارت بهتر خداشناسی، هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و انسان‌شناسی تمدن‌ها ظهور یا افول کرده‌اند؛ از این رو تجاری‌سازی علوم انسانی (فناوری‌های نرم)، مؤلفه‌ای کلیدی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت است.

با توجه به اینکه جامعه آماری این تحقیق، فناوری‌های نرم و تجاری‌سازی علوم انسانی را در ابعاد مختلف الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت مورد تأیید قرار داده‌اند، در راستای حرکت به سمت پیاده‌سازی فناوری‌های نرم به منظور ایجاد جامعه اسلامی - ایرانی پیشرفت، توصیه‌هایی زیر به مسئولین پیشنهاد می‌شود:

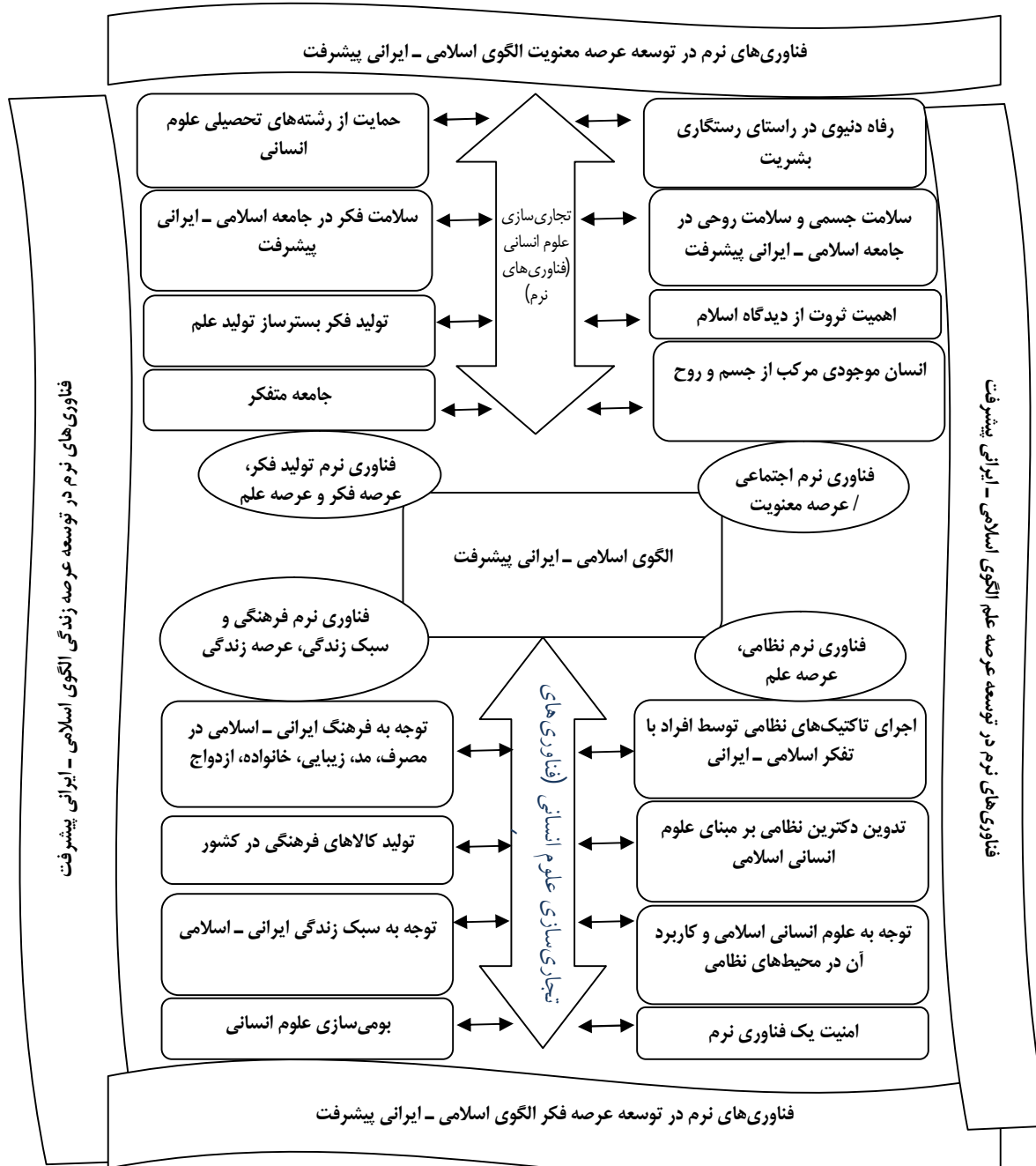
1. یکی از یافته‌های تحقیق که به‌عنوان کدگذاری باز جدول شماره 3 مطرح شده بود، ایجاد جامعه متفکر است. در همین راستا پیشنهاد می‌شود آموزش تفکر و به‌ویژه تفکر انتقادی نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران تدریس شود تا دانشجویان بتوانند اندیشه‌های غربی را مورد نقد قرار دهند؛

2. یکی از یافته‌های تحقیق، تولید فکر در راستای تولید بوده است و پیشنهاد می‌شود اساتید علوم انسانی، نظریه‌های جدید را با محوریت الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت ارائه دهند. مدل‌های پیشرفت غربی در کرسی‌های آزاداندیشی دانشگاه‌ها مورد نقد و بررسی قرار گیرد تا بتوان فکر جدید و به دنبال آن علم جدید ایجاد کرد؛

3. بسیاری از دانشجویان علوم انسانی با جایگاه فناوری‌های نرم در جامعه و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت آگاهی ندارند؛ از این رو پیشنهاد می‌شود کتب علوم انسانی با تأکید بر فناوری‌های نرم و کاربرد آن در جامعه اسلامی و ارتباط آن با عرصه‌های مورد تأکید مقام معظم رهبری در الگوی

- اسلامی - ایرانی پیشرفت مورد بازبینی قرار گیرند؛
4. با توجه به تأکید مقام معظم رهبری مبنی بر توسعه معنویت در جامعه به عنوان روح حاکم بر الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت و همچنین بومی بودن این الگو، رشته‌های تحصیلی علوم انسانی با همکاری اساتید خبره حوزه و دانشگاه تألیف و تدوین شوند؛
5. برگزاری کارگاه‌های آموزشی با عنوان مدل‌های پیشرفت و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت برای دانشجویان و اساتید علوم انسانی با هدف پیاده‌سازی فناوری‌های نرم.

شکل شماره 2. مدل پیشنهادی فناوری‌های نرم در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت با تأکید بر علوم انسانی اسلامی



مدل فناوری‌های نرم در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

در شکل شماره 2 براساس مبانی نظری تحقیق و با تأکید بر نتایج مصاحبه با خبرگان، مدل مفهومی تجاری‌سازی علوم انسانی (فناوری‌های نرم) در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت ارائه شد. در این مدل پیشنهادی، چهار عرصه مورد تأکید مقام معظم رهبری در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت (عرصه فکر، عرصه علم، عرصه سبک زندگی، عرصه معنویت)، چهار ستون مهم الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در نظر گرفته شد که پایه‌های اصلی مدل پیشنهادی این پژوهش نیز هستند. سپس با در نظر گرفتن نتایج مصاحبه با جامعه آماری، چهار فناوری نرم اصلی استخراج شده (فناوری نرم تولید فکر، فناوری نرم اجتماعی، فناوری نرم فرهنگی، فناوری نرم سبک زندگی) در راستای چهار عرصه مورد تأکید مقام معظم رهبری به همراه زیرمؤلفه‌های آن بیان شده است.

مؤلفه‌های در نظر گرفته برای چهار فناوری نرم؛ همان بحث کاربردی‌شدن علوم انسانی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت است. برای تعیین روایی صوری این مدل در یک پانل تخصصی هشت نفره که ترکیبی از اساتید دانشگاه‌های مازندران بوده است، چهار عرصه الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت با محوریت چهار فناوری نرم استخراج شده از مصاحبه با خبرگان مورد تأیید واقع شد. البته در روایی صوری، علاوه بر قضاوت ذهنی اعضای تخصصی پانل هشت نفره در مورد مدل، چهار فناوری نرم اصلی که شامل فناوری نرم تولید فکر مطابق با عرصه علم، فناوری نرم معنویت، فناوری نرم نظامی مطابق با عرصه علم، فناوری نرم فرهنگی و سبک زندگی مطابق با عرصه زندگی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت به عنوان شاخص مقدماتی و حداقلی از روایی محتوایی مورد تأیید پانل تخصصی قرار گرفت.

به منظور تأیید روایی محتوایی مدل، با توجه به اینکه مفاهیم علوم انسانی اسلامی و کاربردی ساختن این علوم در جامعه اسلامی - ایرانی پیشرفت مورد تأکید جامعه آماری تحقیق بوده است، از نظرات اساتید حوزوی در تأیید محتوای مدل استفاده شد. این اساتید نگاه ارزشی به علوم انسانی و کاربرد آن در جامعه را به عنوان فناوری نرم در این مدل، مورد تأیید قرار دادند.



## فهرست منابع

- آزر، ادوارد؛ این‌مون، چونگ (1379)، *بازاندیشی مقوله امنیت ملی در جهان سوم*، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- پولادی، حسن (1386)، «تبیین مفاهیم فناوری نرم»، پارک فناوری پردیس، شماره 14، صص 25-22.
- تقی‌زاده، نفیسه؛ حسینقلی‌زاده، رضوان؛ جاویدی، طاهره (1394)، «آسیب‌شناسی تولید دانش در هسته‌های پژوهشی علوم انسانی»، *مجله راهبرد فرهنگ*، شماره 30.
- کفاشی، مجید؛ پهلوان، منوچهر؛ عباسی‌نژاد عربی، کاظم (1389)، «بررسی تأثیر سبک زندگی بر هویت اجتماعی جوانان، مطالعه موردی جوانان 15-29 سال شهر بابل»، *مجله پژوهش اجتماعی*، شماره 9، صص 117-139.
- خواججه‌نوری، بیژن؛ پرنیان، لیلا؛ همت، صغری (1393)، «مطالعه رابطه سبک زندگی و هویت اجتماعی»، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، دوره 7، شماره 1، صص 69-64.
- رشیدزاده، فتح‌الله (1393)، «بررسی امنیت نظامی در گفتمان فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مد ظله‌العالی)»، *فصلنامه مدیریت نظامی*، شماره 54، سال 14، انتشارات دانشگاه افسری امام علی (ع).
- مکی نیری، پریسا (1391)، «افزایش شناخت؛ راهی برای کاربردی‌کردن علوم انسانی»، *دوماهنامه پژوهش کاربردی در علوم انسانی*، شماره 26.
- مطهری، مرتضی (1380)، *نظری به نظام اقتصادی اسلام*، انتشارات صدرا، صص 16-15.
- محمدپور، بختیار؛ رحیمیان، حمید؛ عباس‌پور، عباس؛ دلاور، علی (1391)، «بازشناسی چالش‌های فراروی تجاری‌سازی پژوهش‌های مدیریت آموزشی با ارائه نظریه زمینه‌ای»، *مجله رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، سال سوم، شماره 3، صص 26-1.
- نیلی، محمدرضا؛ موسوی، ستاره (1394)، «تبیین جایگاه نوآوری فعالیت‌های یاددهی - یادگیری در رشد تفکر فلسفی»، *هفتمین کنگره پیشگامان پیشرفت*، تهران.
- سخنرانی مقام معظم رهبری در نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی، 1389/10/9، قابل دسترسی در سایت [www.Leader.ir](http://www.Leader.ir)
- سخنرانی مقام معظم رهبری در دیدار با اساتید و دانشجویان دانشگاه امام صادق، 1389/10/29، قابل دسترسی در سایت [www.Leader.ir](http://www.Leader.ir)
- سیاست‌های کلی علم و فناوری، 1393/6/29، قابل دسترسی در سایت [www.Leader.ir](http://www.Leader.ir)
- سخنرانی مقام معظم رهبری در جمع جوانان، دانشجویان و دانش‌آموزان استان خراسان شمالی، 1391/7/23.

قابل دسترسی در سایت [www.Leader.ir](http://www.Leader.ir)

سخنرانی مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان و اساتید دانشگاه‌های شیراز، 1387/2/14، قابل دسترسی

در سایت [www.Leader.ir](http://www.Leader.ir)

سنچولی، زینب (1392)، «تبیین ماهیت الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت»، فصلنامه الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی، سال دوم، شماره سوم، صص 79-104.

عبدالملکی، حسین؛ حسینی، مژگان (1394)، «تبیین بازنهادی الگوی سیاستی جامعه نبوی در نقشه راه تمدن نوین اسلامی»، هفتمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران.

عالی‌پور، علیرضا؛ عنایتی، ترانه (1393)، «پیشنهاد مدل مراکز رشد زایشی علوم انسانی دانشگاهی، حرکت به سمت دانشگاه‌های نسل چهارم»، فصلنامه رشد و فناوری، سال 10، شماره 39، صص 20-27.

The people factor”, Cokburn, A. & Highsmith, J. (2001), “Agile software Development *Software Management*, 36 (2): pp. 131-139.

*Government policies and programs*, Paris, OECD (1997), *Diffusing technology to industry*

<http://www.oecd.org/OECD/GD> (97) 60, available from

Zhouying Jin (2002), “Soft Technology, The Essential of Innovation Forthcoming in Futures”, *Research Quarterly*, U. S.

Zhouying JIN (2005), “Global Technological Change from Hard Technology to Soft Technology, from Hard Technology to Soft Technology”, First Published in the UK in 2005 by Intellect Books, PO Box 862, Bristol BS99 1DE, UK, First Published in the USA in 2005 by Intellect Books, ISBS, 920 NE 58th Ave. Suite 300, Portland, Oregon 97213-3786, USA